

Απροστάτευτοι, αβοήθητοι, απελπισμένοι

Συστάσεις για την βελτίωση της ψυχικής υγείας
των αιτούντων άσυλο στη Λέσβο

Σεπτέμβριος 2018

From Harm to Home | [Rescue.org](https://rescue.org)

Εισαγωγή

Οι αιτούντες άσυλο που διαμένουν στη Μόρια, το Κέντρο Υποδοχής και Ταυτοποίησης (ΚΥΤ) στο νησί της Λέσβου, υφίστανται τρομερή ψυχική επιβάρυνση. Χωρίς άλλη επιλογή, είναι υποχρεωμένοι να ζουν σε απaráδεκτες συνθήκες, γνωρίζοντας ελάχιστα για το μέλλον τους και αναμένοντας για πολύ καιρό απάντηση στην αίτηση ασύλου τους. Τα ποσοστά απόπειρας αυτοκτονιών μεταξύ των επωφελούμενων της International Rescue Committee (IRC) είναι πολύ υψηλά: Τριάντα τοις εκατό των επωφελούμενων μας αποπειράθηκαν να αυτοκτονήσουν και εξήντα τοις εκατό έχουν αυτοκτονικούς ιδεασμούς.

«Αποπειράθηκα πολλές φορές να αυτοκτονήσω. Ο μόνος λόγος για τον οποίο χαίρομαι που απέτυχα είναι τα παιδιά μου.»

Ahmad (35) πατέρας μονογονεϊκής οικογένειας από το Ιράκ, με 4 παιδιά, που ζει στον 'Ελαιώνα', Μόρια, Λέσβος.

Η πλειοψηφία όσων διαμένουν στη Μόρια είναι πρόσφυγες από τη Συρία, το Ιράκ και το Αφγανιστάν. Διέφυγαν τον πόλεμο και πολλοί έχουν υποστεί τρομερό ψυχολογικό τραύμα, τόσο στην πατρίδα τους, όσο και κατά τη διάρκεια του ταξιδιού τους προς την Ευρώπη. Οι συνθήκες στη Μόρια επιδεινώνουν το τραύμα αυτό. Η IRC λειτουργεί ένα κέντρο ψυχικής υγείας και ψυχοκοινωνικής υποστήριξης στη Μυτιλήνη, όπου παρέχει υπηρεσίες σε διαμένοντες στο ΚΥΤ της Μόριας.

Η Μόρια παρουσίαζε προβλήματα εξ αρχής. Αυτή τη στιγμή, περισσότεροι από 8.500 άνθρωποι στοιβάζονται σε μια δομή με δυνατότητα φιλοξενίας μόνο 3.100 ατόμων. Με τις υπάρχουσες υποδομές, αναλογεί ένα ντους ανά 84 άτομα και μια τουαλέτα ανά 72 άτομα. Οι διαμένοντες στο ΚΥΤ πρέπει να σηκώνονται από τις τέσσερις το πρωί για να σταθούν στην ουρά για φαγητό και νερό, τα οποία διανέμονται στις οκτώ. Το αποχετευτικό σύστημα είναι τόσο βεβαρημένο, ώστε ακατέργαστα λύματα φθάνουν στα στρώματα όπου κοιμούνται παιδιά και διαρρέουν σε ανοιχτές αποχετεύσεις και αυλάκια.

Οι αιτούντες άσυλο υφίστανται αναμονή ακόμη και στην πρόσβαση στα πλέον βασικά τους δικαιώματα – από την υγειονομική περίθαλψη μέχρι τη νομική βοήθεια. Το δημόσιο σύστημα υγείας είναι βεβαρημένο, το ίδιο και οι δικηγόροι. Οι αιτούντες άσυλο είναι αναγκασμένοι να περιμένουν για μήνες, αν όχι για περισσότερο από ένα χρόνο, έως ότου εξεταστεί η αίτησή τους για άσυλο. Στην καλύτερη περίπτωση οι πληροφορίες που λαμβάνουν είναι συγκεχυμένες. Το προσωπικό συχνά εγκαταλείπει τα καθήκοντά του, ως αντίδραση στις συνθήκες εργασίας. Οι διαπληκτισμοί είναι καθημερινό φαινόμενο και συχνά παρατηρούνται βίαια επεισόδια. Οι γυναίκες είναι ιδιαίτερα ευάλωτες και δεν αισθάνονται ασφαλείς. Ως εκ τούτου, οι αιτούντες άσυλο υφίστανται μεγάλο ψυχολογικό στρες και έχουν κατεπείγουσα ανάγκη από υπηρεσίες ψυχικής υγείας.

Είναι σημαντικό να σημειωθεί ότι οι απελπιστικές συνθήκες, υπό τις οποίες αναγκάζονται να ζουν οι άνθρωποι στη Μόρια, μπορούν να αποφευχθούν. Υπάρχουν αρκετοί εξωτερικοί παράγοντες που συμβάλλουν στην παρούσα κατάσταση: πρώτον, οι κοντόφθαλμες πολιτικές που θεσπίστηκαν με τη συμφωνία του Μαρτίου 2016 μεταξύ ΕΕ-Τουρκίας· δεύτερον η έλλειψη πολιτικής βούλησης εκ μέρους των κρατών μελών της ΕΕ να συμφωνήσουν σε ένα δίκαιο και αποτελεσματικό σύστημα κατανομής ευθυνών· και τρίτον, η δυσκολία του ελληνικού κράτους να χρησιμοποιήσει επιτυχώς τα κονδύλια χρηματοδότησης που του έχουν διατεθεί και να δημιουργήσει μια μακροπρόθεσμη βιώσιμη στρατηγική αντιμετώπισης σε εθνικό επίπεδο. Η κρίση της ψυχικής υγείας που αντιμετωπίζουμε τώρα στη Μόρια αποτελεί σαφές παράδειγμα για την αναγκαιότητα μιας επείγουσας στήριξης των συνοριακών χωρών της ΕΕ.

Τους τελευταίους έξι μήνες η IRC έχει συγκεντρώσει μαρτυρίες επωφελούμενων της από το κέντρο ψυχικής υγείας στη Μυτιλήνη. Η παρούσα έκθεση παραθέτει τα συμπεράσματά μας και περιέχει συστάσεις προς την τοπική αυτοδιοίκηση και το ελληνικό κράτος, τους ηγέτες της ΕΕ και τους δωρητές, προκειμένου να διασφαλιστεί ότι όλοι οι αιτούντες άσυλο στη Μόρια, που χρειάζονται υπηρεσίες ψυχικής υγείας, έχουν πρόσβαση σε αυτές και ότι οι συνθήκες διαβίωσης δεν προκαλούν ή επιδεινώνουν τυχόν υπάρχοντα ψυχολογικά τραύματα.

Στοιχεία από το πρόγραμμα ψυχικής υγείας της IRC στη Λέσβο.

Το πρόγραμμα ψυχικής υγείας της IRC στη Μυτιλήνη λειτουργεί με 4 ψυχολόγους, δύο κοινωνικούς λειτουργούς, δύο διερμηνείς και μια διευθύντρια.

Από την αρχή της λειτουργίας του κέντρου το Μάρτιο του 2018, έχουμε εξυπηρετήσει 126 επωφελούμενους που διαμένουν στο ΚΥΤ της Μόριας. Το 41% των ανθρώπων που δέχτηκαν τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας στην κλινική μας στη Μυτιλήνη παρουσιάζει μετατραυματικά συμπτώματα όπως αναδρομές και εφιάλτες και το 64% εμφανίζει συμπτώματα κατάθλιψης, όπως θλίψη, ενοχή και απελπισία. 24% του συνόλου των περιστατικών μας είναι θύματα βασανιστηρίων ενώ ένα 16% διαγιγνώσκεται με ψυχικές διαταραχές.

Υπάρχουν υψηλά ποσοστά έμφυλης και σεξουαλικής βίας κατά γυναικών και ανδρών, που ανέρχονται στο 50% όλων των περιστατικών μας, εκ των οποίων το 67% είναι γυναίκες και το 33% άνδρες.

Η IRC παρέχει επίσης ψυχιατρική και φαρμακευτική περίθαλψη μέσω εξωτερικής συνεργασίας με δύο ιδιώτες ψυχιάτρους, προκειμένου να αντιμετωπιστεί το κενό της δημόσιας ψυχιατρικής περίθαλψης.

Ωστόσο, τα άτομα που δέχονται τις υπηρεσίες ψυχικής υγείας του κέντρου της IRC στην πόλη της Μυτιλήνης, είναι αναγκασμένα να επιστρέψουν στη Μόρια μετά τις συνεδρίες τους, γεγονός που υπονομεύει το έργο των ψυχολόγων. Όσο οι επωφελούμενοί μας μας συνεχίζουν να ζουν στη Μόρια, θα είναι δύσκολο γι' αυτούς να σημειώσουν πρόοδο, γιατί μένουν προσκολλημένοι σε ένα φαύλο κύκλο απελπισίας και θλίψης.

Στοιχεία κέντρου ψυχικής υγείας της IRC

Συμπτώματα	Ποσοστό πελατών
Αυτοκτονικές σκέψεις	60%
Άγχος/Στρες	55%
Απόπειρες αυτοκτονίας	29%
Επιθετικότητα	18%
Αυτοτραυματισμός	15%
Ψυχωτικά συμπτώματα	6%
Μετατραυματικό στρες	41%
Κατάθλιψη	64%

Με βάση τις μαρτυρίες επωφελούμενων των υπηρεσιών ψυχικής υγείας της IRC, καθώς και τις παρατηρήσεις των ιατρικών παραγόντων που εργάζονται στη Μόρια, πιστεύουμε πως οι συνθήκες στο ΚΥΤ προκαλούν και επιδεινώνουν τα ψυχικά προβλήματα αυτών που δεν έχουν άλλη επιλογή από το να διαμένουν εκεί.

Τρεις βασικοί παράγοντες επηρεάζουν αρνητικά την ευημερία και την ψυχική υγεία των αιτούντων άσυλο στη Μόρια: η έλλειψη προστασίας, η έλλειψη υποστήριξης και η έλλειψη ελπίδας για το μέλλον.

1. Έλλειψη προστασίας

Επισημώς, υπάρχουν περισσότεροι από 8.500 άνθρωποι στη Μόρια, η οποία μπορεί να φιλοξενήσει 3.100 άτομα¹. Ο συνωστισμός επιβαρύνει όλες τις υπηρεσίες και το προσωπικό, δημιουργεί εντάσεις και αίσθημα ανασφάλειας.

Ασφάλεια

Οι συνθήκες ζωής στη Μόρια προκαλούν άγχος και φόβο, γεγονός που επιδεινώνει ψυχολογικά τραύματα ενώ ενδέχεται να προκαλέσει προβλήματα ψυχικής υγείας. Δεν επιτρέπει την ιδιωτικότητα και δεν αποτελεί ασφαλές καταφύγιο. Οι συχνοί διαπληκτισμοί και τα επεισόδια επηρεάζουν τους πάντες, αναγκάζοντας κάθε τόσο εκατοντάδες οικογένειες να αποχωρίσουν, χωρίς να έχουν κάποιο μέρος να πάνε. Στις 11 Ιουλίου 2018, ένα αγόρι 16 ετών από τη Συρία πυροβολήθηκε στο κεφάλι από Έλληνα αγρότη στη γύρω περιοχή, καθώς το ίδιο και η οικογένειά του προσπαθούσαν να διαφύγουν από τη βία εντός του ΚΥΤ². Επιπλέον, λόγω της έλλειψης αστυνομικής παρουσίας και ατιμωρησίας των δραστών, υπάρχουν αναφορές για τη λειτουργία «λαϊκών δικαστηρίων», κατά τα οποία οι κοινότητες παίρνουν το νόμο στα χέρια τους, προσπαθώντας να τιμωρήσουν τους παραβάτες της κοινότητάς τους. Λαμβάνοντας υπόψη τα παραπάνω, δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι, παρόλες τις τυχόν προηγούμενες αρνητικές εμπειρίες με την αστυνομία, οι άνθρωποι στη Μόρια ζητούν περισσότερη αστυνομική παρουσία στη δομή.³

Ακραίες αντιξοότητες του παρελθόντος και του παρόντος

Οι περισσότεροι άνθρωποι στη Μόρια προέρχονται από χώρες που έχουν πληγεί από τον πόλεμο. Ο τρόπος με τον οποίο είναι οργανωμένη η Μόρια τούς θυμίζει αυτά από τα οποία διέφυγαν: συρματοπλέγματα, στρατό και βία. Για παράδειγμα, ο στρατός συντονίζει τη διανομή τροφίμων, αποτρέποντας πολλούς από το να κάνουν ουρά για να πάρουν φαγητό. Τα συχνά βίαια επεισόδια επαναφέρουν και αυτά στη μνήμη τους αντίξοες καταστάσεις και αυξάνουν το αίσθημα ανασφάλειας.

Γυναίκες και κορίτσια

«Φοβάμαι για τα παιδιά μου. Δεν έχω μαζί μου το σύζυγό μου για να τα προστατέψει. Το 11χρονο κορίτσι ενός γείτονα χάθηκε. Της επιτέθηκαν εδώ. Τη βίασαν εδώ. Μια γυναίκα που ταξιδεύει μόνη της τη βίασαν και αυτήν εδώ.»

Hanan, μητέρα από τη Συρία που ταξιδεύει μόνη της με 3 παιδιά, Μόρια, Λέσβος

Η Μόρια δεν είναι ασφαλής για κανέναν, αλλά είναι ιδιαίτερα επικίνδυνη για γυναίκες και κορίτσια και οι αναφορές για σεξουαλική παρενόχληση στη δομή είναι υψηλές⁴. Λόγω του συνωστισμού, οι γυναίκες πρέπει συχνά να μοιράζονται σκηνές με άλλες οικογένειες και με άγνωστους άντρες. Λόγω φόβου, γυναίκες και τα κορίτσια αποφεύγουν τις τουαλέτες μέρα και νύχτα ζητώντας από κάποιον να τις συνοδεύσει όταν πρέπει πραγματικά να πάνε. Πολλές μόνες γυναίκες τοποθετούνται στο τμήμα ασυνόδευτων ανηλίκων για την ασφάλειά τους, αλλά γνωρίζουμε περιπτώσεις σεξουαλικής παρενόχλησης και ακόμη και κακοποίησης γυναικών που τοποθετήθηκαν εκεί για να προστατευθούν. Λόγω της έλλειψης χωρητικότητας σε εναλλακτικές μορφές στέγασης, οι γυναίκες μπορεί να επιστρέψουν σε μία σκηνή στη Μόρια μερικές μέρες μετά τον τοκετό, ακόμη και ύστερα από μία καισαρική, καθώς επίσης και μετά από αναφορά περιστατικού σεξουαλικής βίας, συμπεριλαμβανομένου του

βιασμού. Καμία μορφή θεραπείας δεν μπορεί να βοηθήσει αυτές τις γυναίκες να ξεπεράσουν τη βία

¹<http://mindigital.gr/index.php/%CF%80%CF%81%CE%BF%CF%83%CF%86%CF%85%CE%B3%CE%B9%CE%BA%CF%8C-%CE%B6%CE%AE%CF%84%CE%B7%CE%BC%CE%B1-refugee-crisis>

²<http://www.ekathimerini.com/230543/article/ekathimerini/news/syrian-teen-shot-by-farmer-in-lesvos>

³Υπατη Αρμοστεία του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, Μάιος-Ιούνιος 2018

⁴<http://www.unhcr.org/news/briefing/2018/2/5a7d67c4b/refugee-women-children-face-heightened-risk-sexual-violence-amid-tensions.html> ; <https://www.msf.org/confinement-violence-and-chaos-how-european-refugee-camp-traumatizing-people-lesbos>

που υφίστανται, αν αναγκαστούν να επιστρέψουν εκεί όπου είναι εντελώς απροστάτευτες και ίσως να πρέπει να συνεχίσουν να ζουν με τον δράστη.

Άντρες και αγόρια

Οι άντρες και τα αγόρια επίσης μπορούν να πέσουν θύματα βίας, συμπεριλαμβανόμενης της σεξουαλικής βίας, στη Μόρια. Μπορούν να παρενοχληθούν, να κακοποιηθούν ή να βιαστούν και ως αποτέλεσμα, υποφέρουν σωματικά και ψυχολογικά. Λόγω της έλλειψης εναλλακτικών μορφών στέγασης, ειδικά για μόνους άντρες, ενδέχεται να πρέπει να παραμείνουν στη Μόρια με τους δράστες. Πολύ συχνά, οι ιατρικές παρεμβάσεις που χρειάζονται μετά από τέτοιες τραυματικές εμπειρίες δεν είναι διαθέσιμες ή προσβάσιμες για αυτούς στα νησιά.

Βασικές ανάγκες

Φωτογραφία: Daphne Tolis, IRC

Οι αιτούντες άσυλο στη Μόρια ανάβουν φωτιές για να μαγειρέψουν.

Στη Μόρια πρέπει κανείς να παλέψει για τα πάντα. Η πρόσβαση στην τροφή είναι αβέβαιη: οι ουρές είναι μεγάλες, έτσι πολλοί άνθρωποι κοιμούνται εκεί για να εξασφαλίσουν ότι θα πάρουν φαγητό και νερό. Πολλοί ευάλωτοι άνθρωποι μην αντέχοντας τις μεγάλες ουρές ή λόγω φόβου για τα βίαια επεισόδια που συχνά σημειώνονται στην ουρά του φαγητού, καταλήγουν να πεινούν. Λόγω αυτών των προκλήσεων, πολλοί αιτούντες άσυλο καταλήγουν να μαγειρεύουν οι ίδιοι το φαγητό τους αλλά, καθώς δεν υπάρχουν εγκαταστάσεις κουζίνας, καταφεύγουν σε επικίνδυνες μεθόδους, όπως το άναμμα ανοικτών εστιών ή το μαγείρεμα μέσα στις σκηνές τους. Οι συνθήκες δεν έχουν βελτιωθεί από τον Νοέμβριο του 2016, όταν μια γυναίκα και η εγγονή της

σκοτώθηκαν στη Μόρια, επειδή το γκαζάκι που χρησιμοποιούσαν για μαγείρεμα εξερράγη στη σκηνή τους⁵.

Δεν υπάρχουν αρκετές τουαλέτες και οι βόθροι συνεχώς υπερχειλίζουν. Στην κεντρική δομή της Μόριας και στον παρακείμενο υπαίθριο χώρο με σκηνές, που είναι γνωστός ως 'Ελαιώνας', αντιστοιχούν 72 άτομα ανά λειτουργική τουαλέτα και 84 άτομα ανά λειτουργικό ντους. Αυτό απέχει κατά πολύ από τις συνιστώμενες ανθρωπιστικές προδιαγραφές σε καταστάσεις έκτακτης ανάγκης⁶, ενώ υπάρχουν συχνά διακοπές νερού, προκαλώντας μεγάλες ουρές, ανησυχία για την δημόσια υγεία και εντάσεις.

Έλλειψη εναλλακτικής στέγασης στη Λέσβο και στην ηπειρωτική Ελλάδα

Για τους περισσότερους κατοίκους, ακόμη και για πολύ ευάλωτα άτομα και οικογένειες, η διαμονή στη Μόρια είναι αναπόφευκτη. Η πολιτική του περιορισμού που επιβάλλεται σε όλους κατά την άφιξή τους, για την εφαρμογή της Κοινής Δήλωσης ΕΕ-Τουρκίας⁷, σε συνδυασμό με την έλλειψη στέγασης στην ηπειρωτική Ελλάδα, αναγκάζει ακόμη και τους αιτούντες άσυλο χωρίς γεωγραφικούς

⁵ <https://www.reuters.com/article/us-europe-migrants-greece-camp-idUSKBN13J2CE>

⁶ <https://www.msf.org/confinement-violence-and-chaos-how-european-refugee-camp-traumatising-people-lesbos>

⁷ <https://www.rescue-uk.org/press-release/greece-asylum-seekers-abysmal-conditions-islands>

περιορισμούς να μην μπορούν να μετακινηθούν από τη Λέσβο. Αυτό είναι ιδιαίτερα ανησυχητικό για τους αιτούντες άσυλο με προβλήματα ψυχικής υγείας και για τα θύματα βασανιστηρίων, καθώς δεν έχουν πρόσβαση στις υπηρεσίες που χρειάζονται. Επιπλέον, οι όροι εναλλακτικής στέγασης αποκλείουν σαφώς τα άτομα με προβλήματα ψυχικής υγείας, επειδή δεν υπάρχουν επαγγελματίες στο πρόγραμμα για να τα υποστηρίξουν. Ωστόσο, η πολιτική αυτή αποκλείει στην πράξη τα πιο ευάλωτα άτομα και αυξάνει δραματικά την πιθανότητα επιδείνωσης της ψυχικής τους υγείας. Επιπλέον, αυτή η πολιτική μπορεί πρακτικά να αποτρέψει τους πρόσφυγες από το να αναζητήσουν ψυχολογική βοήθεια, τόσο ως προς τις θεραπευτικές τους ανάγκες όσο και ως προς την πιστοποίηση της ευαλωτότητάς τους, καθώς αυτό θα τους αποκλείσει ρητά από εναλλακτικά καταλύματα εκτός της Μόριας.

Παράλληλα, το Δημοτικό Συμβούλιο της Λέσβου αποφάσισε⁸ να μην δεχτεί καμία γυναίκα πρόσφυγα ή αιτούσα άσυλο στον ξενώνα φιλοξενίας για γυναίκες θύματα έμφυλης βίας «εκτός από πολύ ακραίες περιπτώσεις και για δύο ημέρες το πολύ». Αν και η απόφαση βασίζεται στη λογική ότι οι επιζηήσασες έμφυλης και σεξουαλικής βίας είναι ευάλωτες και θα πρέπει να μεταφερθούν στην ηπειρωτική χώρα, η απόφαση στην πράξη τις εγκαταλείπει στη Μόρια, αναγκάζοντάς τις συχνά να ζήσουν με τον δράστη. Είναι εξαιρετικά σημαντικό να συνεργαστούν ο Δήμος και η κυβέρνηση για να διευρύνουν τη στέγαση και να παρέχουν αξιοπρεπείς συνθήκες υποδοχής σε όλους τους αιτούντες άσυλο, όπως ορίζει ο νόμος⁹.

2. Έλλειψη υποστήριξης

Μετά την παράδοση της διαχείρισης του προσφυγικού στα πέντε νησιωτικά ΚΥΤ στο ελληνικό κράτος τον Αύγουστο του 2017, καμία υπηρεσία δεν πληροί τις προδιαγραφές και δεν είναι σε θέση να καλύψει τις ανάγκες¹⁰. Η παροχή υγειονομικής περίθαλψης στη Μόρια είναι ενδεικτική¹¹. Η έλλειψη πρόσβασης στην υγειονομική περίθαλψη θέτει σε κίνδυνο την υγεία και την ευημερία όλων και επιβαρύνει την ψυχική υγεία των κατοίκων της Μόριας.

Σωματική υγεία

Το ΚΕΕΛΠΝΟ¹², η κρατική υπηρεσία παροχής ιατρικών υπηρεσιών στα ΚΥΤ, έχει έλλειψη προσωπικού από τότε που άρχισε να λειτουργεί στη Μόρια το 2017, ενώ πολλά μέλη του προσωπικού του έχουν παραιτηθεί λόγω κόπωσης, απογοήτευσης και δύσκολων συνθηκών εργασίας. Ως εκ τούτου, υπάρχουν σήμερα μόνο δύο άνδρες γιατροί, ένας ανά βάρδια, και κανείς για να καλύψει τη νυχτερινή βάρδια. Η διερμηνεία παρουσιάζει επίσης τεράστιο κενό, επομένως, μερικές φορές, καλούνται να βοηθήσουν διερμηνείς από άλλες υπηρεσίες. Υπάρχουν αναφορές ότι καλούνται συχνά να βοηθήσουν με τη διερμηνεία και κάτοικοι της Μόριας. Αυτό προκαλεί μεγάλη ανησυχία, καθώς η έλλειψη εμπιστευτικότητας μπορεί να αποτρέψει τους ανθρώπους από το να αναφέρουν, μπροστά στα μέλη της κοινότητας, περιστατικά βίας ή προβλήματα ψυχικής υγείας.

Ο χώρος εργασίας του ΚΕΕΛΠΝΟ είναι μία ακόμη πρόκληση, δεδομένου ότι του έχει παραχωρηθεί μόνο ένα κοντέινερ για σχεδόν 40 υπαλλήλους, κοινωνικούς λειτουργούς, ψυχολόγους και

«Στη Συρία μπορούσαμε να πάμε στο νοσοκομείο. Εδώ δεν μπορούμε. Δεν σε δέχονται ακόμα και αν πονάς πολύ. Μερικές φορές ο γιατρός γράφει μια συνταγή, αλλά δεν έχουμε τα χρήματα να αγοράσουμε τα φάρμακα»

Salima, γυναίκα από τη Συρία, Μόρια, Λέσβος.

⁸ Απόφαση Δημοτικού Συμβουλίου αριθ.503/2018 της 16ης Ιουλίου 2018

⁹ [Νόμος 4540/2018](#)

¹⁰ <https://www.rescue-uk.org/sites/default/files/document/1597/jointngoroadmap12122017.pdf>

¹¹ https://www.msf.org/sites/msf.org/files/msf_lesbos_vulnerability_report1.pdf

¹² [Κέντρο Ελέγχου & Πρόληψης Νοσημάτων](#), κυβερνητική υπηρεσία που παρέχει υπηρεσίες υγείας εντός των ΚΥΤ

νοσοκόμους. Αυτοί οι επαγγελματίες καταλήγουν συχνά να εργάζονται σε εξωτερικούς χώρους, χωρίς καμία ιδιωτικότητα και υπό οποιεσδήποτε καιρικές συνθήκες. Τα αιτήματα για παροχή πρόσθετου χώρου εργασίας δεν έχουν ικανοποιηθεί, προφανώς λόγω της γενικής έλλειψης χώρου εντός του ΚΥΤ. Η κατάσταση αυτή επηρεάζει αρνητικά τις συνθήκες εργασίας του προσωπικού όπως, για παράδειγμα, την ικανότητά τους να εντοπίζουν και να βοηθούν επιζώντες σεξουαλικής βίας και θύματα βασανιστηρίων.

Υπάρχουν αρκετές εθελοντικές ιατρικές οργανώσεις που εργάζονται στη Μόρια¹³, αλλά όλες είναι σε οριακή κατάσταση και αναγκάζονται να αρνηθούν την παροχή βοήθειας σε ασθενείς, λόγω του μεγάλου αριθμού ατόμων που ζητούν βοήθεια.

Ψυχική υγεία

Οι σοβαρές περικοπές στον προϋπολογισμό της δημόσιας υγείας, σε μια εποχή που η οικονομική κρίση προκάλεσε αύξηση της ανάγκης ιατρικής περίθαλψης, ιδίως της ψυχικής υγείας, επηρέασαν δυσμενώς όλους στη Λέσβο: τόσο μέλη της τοπικής κοινωνίας όσο και πρόσφυγες¹⁴.

Λόγω της έλλειψης διερμηνέων το ψυχιατρικό τμήμα του δημόσιου νοσοκομείου στη Μυτιλήνη αδυνατεί σε μεγάλο βαθμό να εξυπηρετήσει τον προσφυγικό πληθυσμό, ενώ επί του παρόντος δεν υπάρχει παιδοψυχίατρος. Επίσης, λόγω έλλειψης ιατρών στο δημόσιο νοσοκομείο τα ραντεβού είναι πολύ μακρινά και η νοσηλεία, πρακτικά αδύνατη. Ως αποτέλεσμα, οι αιτούντες άσυλο με προβλήματα ψυχικής υγείας και οι επιζώντες σεξουαλικής βίας δεν μπορούν να βρουν, στη Λέσβο, τη φροντίδα που χρειάζονται. Παρόλα αυτά, αναγκάζονται να παραμείνουν εκεί, υπό συνθήκες που επιδεινώνουν την ψυχική τους υγεία.

3. Έλλειψη ελπίδας για το μέλλον

Φωτογραφία: Lucy Carrigan, IRC

Οι γονείς ανησυχούν για το μέλλον των παιδιών τους. Τα περισσότερα παιδιά από τη Συρία δεν έχουν πάει σχολείο εδώ και χρόνια.

Οι περισσότεροι από τους αιτούντες άσυλο που χρησιμοποιούν τις υπηρεσίες μας, αισθάνονται ότι βρίσκονται αφημένοι στην τύχη τους, καθώς δεν κατανοούν πραγματικά τις διαδικασίες ασύλου και τι τους επιφυλάσσει το μέλλον. Με την πάροδο του χρόνου, αυτή η αβεβαιότητα, που επιδεινώνεται από τις απάνθρωπες συνθήκες διαβίωσης στη Μόρια, επιβαρύνει τα τυχόν υπάρχοντα ή και προκαλεί νέα προβλήματα ψυχικής υγείας.

Οι γεωγραφικοί περιορισμοί υποχρεώνουν τους αιτούντες άσυλο να παραμείνουν στα νησιά μέχρι να αποκτήσουν το καθεστώς πρόσφυγα. Οι άνθρωποι που θεωρούνται «ευάλωτοι» σύμφωνα με το ελληνικό δίκαιο και πιστοποιούνται από τον ιατρικό έλεγχο του ΚΕΕΛΠΝΟ, πρέπει να παραμείνουν στο νησί μέχρι την πρώτη συνέντευξή τους για το άσυλο¹⁵. Ωστόσο, όχι μόνο οι αξιολογήσεις

ευαλωτότητας αργούν πολύ, αλλά υπάρχουν ανησυχίες για την ακρίβειά τους. Οι συνεχείς αλλαγές του εντύπου ευαλωτότητας και των αντίστοιχων λειτουργικών διαδικασιών εγείρουν ανησυχία ότι

¹³ BRF, DocMobile, ERCI, Kitrinos

¹⁴ <https://www.thenationalherald.com/146589/economic-crisis-greeks-mental-health-takes-beating/>

¹⁵ <https://www.rescue-uk.org/sites/default/files/document/1597/jointngoroadmap12122017.pdf>

υπάρχει τάση υποτίμησης του αριθμού των αιτούντων άσυλο που αναγνωρίζονται ως ευάλωτοι¹⁶. Κατά την πρόσφατη επίσκεψή της στην Ελλάδα, η Επίτροπος Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων του Συμβουλίου της Ευρώπης κα Dunja Mijatović επέμεινε στην ανάγκη να βελτιωθεί και να επιταχυνθεί, μεταξύ άλλων, η διαδικασία αξιολόγησης ευαλωτότητας, προκειμένου να προστατευθούν καλύτερα τα δικαιώματα όλων των ευάλωτων ατόμων, συμπεριλαμβανομένων των ατόμων με ψυχικές διαταραχές που, όπως τόνισε, γίνονται όλο και περισσότερα, λόγω της παρατεταμένης παραμονής τους στις υποβαθμισμένες συνθήκες της Μόριας. Οι συνεντεύξεις ασύλου σε ευάλωτους αιτούντες άσυλο προγραμματίζονται, επί του παρόντος, για το δεύτερο εξάμηνο του 2019 ή ακόμα και για το 2020.

¹⁶ <https://www.hrw.org/news/2017/06/01/eu/greece-pressure-minimize-numbers-migrants-identified-vulnerable>

Συστάσεις

Η IRC επιχειρεί στη Λέσβο από το 2015. Βασιζόμενοι στην εμπειρία μας, καθώς και στις καταθέσεις των επωφελομένων μας, προβαίνουμε στις ακόλουθες συστάσεις για τη βελτίωση της ψυχικής κατάστασης των αιτούντων άσυλο που ζουν στη Μόρια:

Προς το Διευθυντή του ΚΥΤ Μόριας

- Παραχώρηση περισσότερου χώρου εργασίας στο ΚΕΕΛΠΝΟ, έτσι ώστε οι ψυχολόγοι, οι νοσηλευτές και οι κοινωνικοί λειτουργοί να μπορούν να εργάζονται αποτελεσματικά και σε ένα ασφαλές περιβάλλον που να διασφαλίζει την ιδιωτικότητα·
- Καλύτερη κατανομή της στέγασης. Διασφάλιση του διαχωρισμού των φύλων, έτσι ώστε οι γυναίκες να μην είναι υποχρεωμένες να μοιράζονται στέγη με άγνωστους άνδρες ή να ζουν στο τμήμα για τα ασυνόδευτα παιδιά· και
- Διασφάλιση της ασφάλειας και του φωτισμού σε κοινόχρηστους χώρους, ειδικά στους χώρους της τουαλέτας και του ντους.

Προς το Δήμο Λέσβου

- Υποστήριξη και αύξηση της εναλλακτικής στέγασης στο νησί της Λέσβου, όπως το ΠΙΚΠΑ και το Καρά Τεπέ, έτσι ώστε οι ευάλωτοι άνθρωποι να μπορούν προσωρινά να απομακρυνθούν από τη Μόρια, ενώ αναμένουν τη μεταφορά τους στην ηπειρωτική χώρα· και
- Ανάκληση της απόφασης του Δημοτικού Συμβουλίου 503/2018 της 16ης Ιουλίου 2018 βάση της οποίας δεν γίνονται δεκτές οι γυναίκες πρόσφυγες στον ξενώνα φιλοξενίας για γυναίκες θύματα έμφυλης βίας, εκτός από τις πολύ επείγουσες περιπτώσεις και μόνο για δύο ημέρες.

Προς την Ελληνική Αστυνομία

- Αύξηση της αστυνομικής παρουσίας και των περιπολιών στο ΚΥΤ και με επιπλέον γυναίκες αστυνομικούς.
- Εκπαίδευση του προσωπικού πάνω στην εργασία με πρόσφυγες, που συμπεριλαμβάνει τις πρώτες ψυχολογικές βοήθειες και την ουσιαστική κατανόηση προστασίας· και
- Διασφάλιση συνεπούς παρακολούθησης, από την αστυνομία, αναφορών σεξουαλικής κακοποίησης, η οποία θα πρέπει να οδηγήσει στη νομική δίωξη του δράστη, όπως προβλέπεται από το νόμο¹⁷.

Προς την Ελληνική Κυβέρνηση

- Αύξηση χωρητικότητας της διαμονής στην ηπειρωτική χώρα και άμεση μεταφορά από τη Λέσβο των ατόμων χωρίς γεωγραφικούς περιορισμούς και όλων των ευάλωτων ατόμων που, σύμφωνα με το νόμο, δεν εμπίπτουν στη διαδικασία των συνόρων·
- Εξασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών υποδοχής που πληρούν τις ανθρωπιστικές προδιαγραφές και δεν θέτουν σε κίνδυνο την υγεία και την ασφάλειά τους, για όλους τους αιτούντες άσυλο στην Ελλάδα.
- Ενίσχυση της διαδικασίας ασύλου με εκπαιδευμένους λειτουργούς και διερμηνείς, προκειμένου να επιταχυνθεί η διεκπεραίωση των αιτήσεων ασύλου, εξασφαλίζοντας παράλληλα ότι υπάρχουν

¹⁷ Άρθρα [336](#) και [337](#) του Ποινικού Κώδικα

όλες οι απαραίτητες εγγυήσεις για δίκαιες διαδικασίες. Επίσης, εγγυήσεις ότι οι αξιολογήσεις ευαλωτότητας θα διεξάγονται από καταρτισμένο προσωπικό κατά την εγγραφή, εξασφαλίζοντας την πρόσβαση των ατόμων στις εξειδικευμένες υπηρεσίες τις οποίες έχουν ανάγκη και ότι η περίπτωση τους θα ακολουθήσει τη σωστή νομική οδό.

- Επένδρωση του ΚΕΕΛΠΝΟ με επαρκές εκπαιδευμένο προσωπικό και χορήγηση του απαιτούμενου χώρου για να εκτελεί τα καθήκοντά του και ενίσχυση του δημόσιου νοσοκομείου στο νησί, για να καλύψει τις αυξημένες ιατρικές ανάγκες του πληθυσμού των προσφύγων, συμπεριλαμβανομένων των αναγκών ψυχικής υγείας.
- Παροχή προστασίας και ασφαλούς καταφυγίου σε όλους τους επιζώντες της έμφυλης βίας, συμπεριλαμβανομένης της σεξουαλικής βίας, όπως ορίζεται από το νόμο.
- Παροχή κατάλληλης στέγασης και στήριξης σε ευάλωτους πρόσφυγες με προβλήματα ψυχικής υγείας, οι οποίοι σήμερα αποκλείονται από το πρόγραμμα κατάλυσης εκτός δομής· και
- Ανάπτυξη μακροπρόθεσμου στρατηγικού σχεδίου για τη διαχείριση της μετανάστευσης στην Ελλάδα, σε συνεννόηση με την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR), τις ανθρωπιστικές οργανώσεις και τις τοπικές αρχές, προκειμένου να ενισχυθεί ο συντονισμός μεταξύ όλων των αρμόδιων φορέων.

Προς την Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UNHCR)

- Υποστήριξη δημιουργίας ασφαλών ξενώνων έκτακτης ανάγκης για γυναίκες επιζώντες έμφυλης βίας καθώς και για άνδρες και μέλη της Κοινότητας ΛΟΑΤΚΙ, επιζώντες σεξουαλικής βίας·
- Ως φορέας αρμόδιος για την Προστασία στη Λέσβο, άσκηση μεγαλύτερης πίεσης σε όλους τους φορείς για την πρόληψη, προστασία, θεραπεία και ασφαλή στέγαση των επιζώντων έμφυλης και σεξουαλικής βίας συμπεριλαμβανομένων ανδρών και αγοριών· και
- Περισσότερη δράση ενάντια σε πολιτικές και πρακτικές που εφαρμόζονται στην Ελλάδα, οι οποίες μειώνουν τις ελάχιστες προδιαγραφές και ελαχιστοποιούν τα μέτρα ελέγχου στις διαδικασίες υποδοχής και ασύλου.

Προς τους δωρητές

- Υποστήριξη οργανισμών για την παροχή υπηρεσιών ψυχικής υγείας & ψυχοκοινωνικής υποστήριξης και κατάρτισης στα νησιά, καθώς το δημόσιο σύστημα δεν μπορεί να ανταπεξέλθει· και
- Εξασφάλιση ότι η μεταφορά σε εναλλακτικά καταλύματα προτεραιοποιεί την ευαλωτότητα και δεν θέτει ως κριτήριο την κάλυψη πάσης θυσία και με κάθε κόστος των διαθέσιμων κρεβατιών.

Προς τα Κράτη Μέλη της ΕΕ

- Ανανέωση όλων των προσπαθειών για την επίτευξη συμφωνίας για ένα δίκαιο και προβλέψιμο μηχανισμό επιμερισμού των ευθυνών εντός της ΕΕ, προκειμένου να επανενωθούν οικογένειες και να μεταφερθούν οι ευάλωτοι αιτούντες άσυλο, το συντομότερο δυνατό, από τις χώρες πρώτης άφιξης, όπως η Ελλάδα σε άλλα κράτη μέλη της ΕΕ.
- Ανάπτυξη ασφαλών διαδρομών προς την Ευρώπη, ως εναλλακτική λύση στα επικίνδυνα θαλάσσια ταξίδια προς τα ελληνικά νησιά. Η ανθρώπινη και αποτελεσματική ανταπόκριση στις αυθόρμητες αφίξεις πρέπει να βρίσκεται στο επίκεντρο κάθε συστήματος ασύλου - αλλά δεν είναι η μόνη προσέγγιση για την επέκταση της προστασίας σε όσους την χρειάζονται.

Σύνταξη και επιμέλεια: Μάρθα Ρούσσου

Martha.roussou@rescue.org

Ευχαριστίες:

Ευχαριστώ ιδιαίτερα την Κική Μιχαηλίδου, τον Νικόλα Παναγιωτοόπουλο και την Lucy Carrigan, όλο το προσωπικό της IRC στη Λέσβο και τους πελάτες που συμφώνησαν να μοιραστούν τις εμπειρίες τους μαζί μου. Επίσης ευχαριστώ το προσωπικό της Ύπατης Αρμοστείας του ΟΗΕ για τους Πρόσφυγες, τους εκπροσώπους των τοπικών αρχών και της κυβέρνησης, τους αξιωματούχους των κυβερνητικών υπηρεσιών και τις πολυάριθμες ΜΚΟ που εργάζονται στον τομέα της υγείας, της νομικής υποστήριξης και της προστασίας στη Λέσβο και δέχτηκαν να μου μιλήσουν και να μου δώσουν πληροφορίες για την σύνταξη αυτής της έκθεσης.

Φωτογραφία εξώφυλλου:

Επωφελούμενος του προγράμματος ψυχικής υγείας της IRC στη Λέσβο: «Δεν μπορώ να κοιμηθώ το βράδυ. Ακούω μια φωνή που μου λέει 'θα σε σκοτώσω'. Συχνά στα όνειρά μου, βλέπω την μητέρα μου και κλαίει».

Φωτογραφία: Lucy Carrigan, IRC

Οι πληροφορίες της έκθεσης αυτής ήταν σωστές τη στιγμή της σύνταξής του, τον Αύγουστο του 2018.

IRC Hellas

Οδός Λουίζης Ριανκούρ 64

Αθήνα 11523